

Závěr

Úkolem této práce bylo první ucelené zpracování tématu „jmenovací pravomoce prezidenta republiky podle Ústavy ČR a jejich komparace s ústavní listinou z roku 1920“. Tato práce si nekladla za cíl rozebrat a prozkoumat všechny jmenovací pravomoci prezidenta, jak na základě platné Ústavy, tak podle ústavní listiny z roku 1920, což ani s ohledem na rozsah práce nebylo možné. V práci jsem se soustředila na vybrané pravomoce, které jsem považovala za nejpodstatnější. Vzhledem k rozsahu práce nebyly vybrané pravomoce rozpracovány do všech detailů, ale byly pouze uvedeny hlavní problémy a fakta s nimi související.

Z provedeného srovnání je jednoznačně patrná návaznost obou dokumentů. Pravomoce prezidenta v obou historických obdobích vykazují výrazné shody. Přesto lze konstatovat, že pravomoce prezidenta dle současné Ústavy ČR vykazují určité „oslabení“.

Jako příklad tohoto „oslabení“ můžeme uvést pravomoc prezidenta jmenovat a odvolávat vládu. V čl. 62 písm. a) Ústavy se odděluje předseda vlády od dalších členů vlády: „Prezident republiky jmenuje a odolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,“ a dále upřesněno v čl. 68 odst. 2. Ústavy „Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády...“. Jak můžeme dovodit systematickým výkladem těchto článků Ústavy ČR, není možné, aby prezident republiky odvolal vládu nebo některé její členy z vlastní iniciativy a nemá ani dispoziční oprávnění. Prezident musí přijmout demisi vlády pokud je povinna ji podat, musí odvolat člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády a musí odvolat vládu, která nepodala demisi, ačkoliv ji byla povinna podat (srov. čl. 73 – 75 Ústavy ČR). Podle § 64 odst. 7 a § 70 ústavní listiny prezident republiky jmenoval a propouštěl předsedu a členy vlády bez dalšího a postavení prezidenta republiky podle Ústavy ČR je tak výrazně slabší než tomu bylo v ústavní listině. Další „oslabení“ prezidentových pravomocí můžeme vidět v možnosti rozpouštět parlament. Zatímco v ústavní listině byl prezident podle § 31 ve svém právu rozpouštět obě komory Národního shromáždění limitován pouze posledními 6 měsíci svého volebního období, kdy toto právo nesměl využívat, může dle dnešní Ústavy ČR rozpustit Poslaneckou sněmovnu jen z taxativních důvodů uvedených v čl. 35 Ústavy ČR a Senát nemůže rozpustit vůbec.

Současně však můžeme na základě provedeného srovnání konstatovat i opačný posun Ústavy ČR a její „posílení“ pravomocí prezidenta. V ústavní listině, v § 68, potřeboval jakýkoliv prezidentův úkon moci vládní nebo výkonné ke své platnosti spolupodpis odpovědného člena vlády. Podle Ústavy ČR na jednu stranu vyžadují rozhodnutí prezidenta vydané podle čl. 63 odst. 1 a odst. 2 Ústavy ČR ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena

vlády (čl. 63 odst. 3 Ústavy), na druhou stranu jeho pravomoce podle čl. 62 Ústavy a ostatní akty podle čl. 63 odst. 1 a odst. 2 Ústavy, které nejsou rozhodnutími, nejsou prvotně nijak omezeny a prezident je vykonává bez součinnosti vlády.

Co se týče rysů ústavního systému Ústavy ČR, převzala tato model vytvořený ústavní listinou z roku 1920. Mezi tyto rysy můžeme zařadit zejména parlamentarismus, triádu mocí včetně vnitřní dělby uvnitř těchto mocí nebo volební systém poměrného zastoupení. Ústava ČR současně zaznamenala i určité posuny a modifikace v postavení a vzájemných vztazích ústavních orgánů – funkční ústavní soudnictví, obnovení Senátu na zásadách většinového volebního systému (při dvouletém obměňování senátorů a zároveň omezení jeho pravomocí), význam územní samosprávy.

Postavení prezidenta a jeho pravomoce ovlivňovala a ovlivňuje i konkrétní politická a historická situace. Za důležité považuji upozornit na známou skutečnost, že pravomoce prezidenta republiky za první republiky byly ovlivněny osobností T. G. Masaryka. Zasadil se např. o to, aby prezident republiky měl ústavní právo nejen schvalovat návrhy vlády a parlamentu, ale účastnit se i vládních porad a vystupovat podle potřeby v parlamentu. A přestože byly pravomoce prezidenta omezeny, nezabránilo to T. G. Masarykovi podstatně ovlivňovat politický vývoj první republiky. Po založení státu byly pravomoce rakouského císaře přeneseny na vládu a prezidentovy pravomoce byly vymezeny ústavou. Přesto byly sporné body řešeny ve prospěch prezidenta. Jak uvádí E. Broklová (in: Prezident Republiky československé): „Pravomoci prezidenta republiky jsou otázkou opakovaně kladenou a zkoumanou v minulosti i současnosti; jsou součástí nejen trvajících zápasů mezi legislativou a exekutivou, ale i v rámci exekutivy samotné, mezi prezidentem a vládou. Ustanovení o prezidentovi v ústavě rozhodují v neposlední řadě o tom, s jakými omezeními a hranicemi se bude nositel funkce setkávat.“

Výraz lásky a vděčnosti celého národa k prezidentovi Masarykovi byl dán nejen jeho zvolením za prvního československého prezidenta, ale i faktem uvedeným v § 58 ú.l. že nikdo nemůže být zvolen prezidentem více než dvakrát po sobě, kromě Masaryka. Ústavní listina musela brát v úvahu, že prezidentem nebude pouze Masaryk, ale že přijde doba, kdy bude muset být za prezidenta zvolen někdo další. Z toho také plynula úprava postavení a pravomocí hlavy státu. Na jedné straně bylo voláno po silném prezidentovi po vzoru U.S.A., na druhou si všichni byli vědomi, že přílišná moc v jedné ruce může být zneužita a také měli v paměti vládu císaře Františka Josefa...

Postavení a jedinečnost T. G. Masaryka si vyžádaly i zvláštní ustanovení v ústavní listině z roku 1920:

- pravidlo, že nikdo nemůže být víc než dvakrát po sobě zvolen prezidentem a že se tak může stát teprve až po 7 letech od skončení druhého volebního období, neplatilo pro prvního prezidenta Československé republiky;
- zákon uvozující ústavní listinu Československé republiky, resp. jeho čl. V. stanovil, že dosavadní prezident zůstal ve svém úřadě, dokud nebude provedena nová volba. Vzhledem k faktu, že ústavní listina, volební řád do poslanecké sněmovny ani zákon o volbě prezidenta nestanovily parlamentu lhůtu, do kdy má volbu provést, bylo na libovůli zákonodárského sboru zda volbu provede, či nikoli a učiní tak úřad prvního prezidenta doživotním;
- vděčnost prvnímu prezidentovi byla tak velká, že se Národní shromáždění usneslo na zákoně č. 318/1920 Sb. z. a n., o čestném daru prvnímu prezidentu Československé republiky, v němž se uložilo vládě věnovat prvnímu prezidentovi Československé republiky čestný dar jako projev vděčnosti svému zakladateli;
- k 80. narozeninám prvního československého prezidenta se usneslo Národní shromáždění na zákoně č. 22/1930 Sb. z. a n., jímž bylo vysloveno, že „T. G. Masaryk se zasloužil o stát,“ a tento výrok byl vtesán do kamene v obou sněmovnách. Zákonem č. 23/1930 Sb. z. a n. pak Národní shromáždění věnovalo prezidentovi ze státního rozpočtu 20 milionů Kč, aby je použil podle svého volného uvážení. Kancelář prezidenta republiky použití této částky veřejně vyúčtovala.

Závěrem lze jednoznačně konstatovat. Jmenovací pravomoce prezidenta republiky dle Ústavy ČR vycházejí z ústavní listiny z roku 1920. V některých pravomocích došlo k jejich „oslabení“, v některých k „posílení“. Jednoznačně však dle mého názoru nelze říci, která ze srovnávaných ústav přiznala prezidentu republiky větší pravomoce. Každou pravomoc je vždy třeba zkoumat jednotlivě i v kontextu s ostatními pravomocemi a povinnostmi prezidenta i v kontextu celých ústav. Postavení prezidenta a jeho pravomoce ovlivňovala a ovlivňuje i konkrétní politická a historická situace. Pravomoce prezidenta dle ústavní listiny z roku 1920 byly výrazně ovlivněny osobností T.G.Masaryka.